

Koude wind waait uit alle richtingen

Lokale aansturing van openbare bibliotheken

Ap de Vries

Openbare bibliotheken worden grotendeels gefinancierd door gemeenten. Sinds halverwege de jaren tachtig is het een gedecentraliseerd beleidsterrein. Kernfuncties zijn: leesplezier en leesvaardigheden bevorderen en lezen stimuleren, bestrijden van laaggeletterdheid, ondersteunen van 'levenslang leren', wegwijzen maken in de overvloed aan kennis en informatiebronnen, en media-educatie. De bewindslieden van OCW én hun partijen in het vorige en huidige kabinet zijn het hierover met elkaar eens. Door de jaren heen zijn de functies uitgebreid, op verzoek van gemeenten, om aan te sluiten bij gemeentelijk beleid. Toegang bieden tot kunst en cultuur en debat mogelijk maken.

Naast het bewaken van de intrinsieke waarden ook instrumenteel ten dienste te willen staan van gemeentelijk beleid, heeft de branche geen windeieren gelegd. Er is een flinke spreiding van vestigingen gerealiseerd, er zijn nieuwe centrale bibliotheken met uitstraling ver buiten de regio en zelfs buiten het land geopend, het subsidievolume is tot aan 2011 elk jaar gestegen. Gemeenten profiteerden mee: bibliotheken als instrument in citymarketing, als aanzuigende kracht voor binnensteden en winkelcentra, als onderdeel van het voorzieningspakket om werklozen geëquipeerd te houden voor de arbeidsmarkt en dergelijke.

Met de financiële crisis is het tij aan het keren. Ruim 90 procent van de bibliotheken wordt geconfronteerd met structurele kortingen op de subsidie. Van enkele procenten tot aan 40, 70 en in enkele gemeenten zelfs 100 procent. Met een gemiddelde van 9,8 procent belooft de korting in totaal een bedrag van 45 miljoen euro. Dit zal verregaande gevolgen hebben voor spreiding en kwaliteit van dienstverlening.

Geen inhoudelijk debat

Wat opvalt is – en andere lokaal aangestuurde culturele sectoren kunnen dat bevestigen – dat de verschillen in het beleid c.q. het onderscheid in de programma's van politieke partijen nauwelijks terug te zien zijn op lokaal niveau. Op basis van de politieke kleur van de colleges van B en W en de gemeenteraden is geen enkele uitspraak te doen over de mate van bezuinigingen op de bibliotheeksubsidies of de onderbouwing ervan. Sterker, soms lijkt het erop dat partijen die op landelijk niveau de waarde van de openbare bibliotheek benadrukken en verankerd willen zien, op lokaal niveau juist meer aan de kant van de bezuinigingen staan. Naast de populistische ter rechterzijde geldt dat bijvoorbeeld voor de partij die er prat op gaat een sociaal-liberaal beleid te voeren. De gemeente Eindhoven is hier een sprekend voorbeeld van.

Betreuenswaardig is het dat een inhoudelijk debat over de gewenste maatschappelijke bijdrage van de openbare bibliotheek, nu en in de toekomst, nauwelijks meer gevoerd wordt binnen gemeenten.

Ap de Vries

is directeur van de Vereniging van Openbare Bibliotheken

Colleges en gemeenteraden zijn er niet voor te porren. De gemeentelijke boekhouding moet kloppen en de cijfers moeten in zwart geschreven blijven, dat is het dan wel. Bovendien worden er drogredenen aangevoerd om de bezuinigingen te rechtvaardigen, zoals: 'Wie leest er nog?', en 'Met de komst van e-boeken zijn bibliotheken uitgerangeerd.'

Uiterst pijnlijk is het dat wethouders en gemeenteraden wel willen bepalen hoe de bezuinigingen op de subsidie ingevuld moeten worden. Ze gaan op de stoel van de directeur-bestuurder en de bibliotheek-medewerkers zitten en laten zich dan vooral leiden door electorale overwegingen. Dat betekent dat ze meestal tegen het sluiten van wijkvestigingen of vestigingen in kleine (zelfstandige) kernen zijn. Het komt voor dat gemeenten bezuinigingen van wel 40 procent op de subsidie opleggen en er doodleuk aan toevoegen dat geen enkele vestiging gesloten mag worden en de openingstijden uitgebreid moeten worden.

Gemeenten varen eigen koers

Op de rijksbegroting staat een bedrag van enkele tientallen miljoenen euro's voor de openbare bibliotheek. Een kleine 20 miljoen euro voor speciaal bibliotheekwerk voor leesgehandicapten en bijna eenzelfde bedrag voor branche-innovatie, met name voor de digitalisering van het bibliotheekwerk. Om redenen van efficiency en instandhouding van het landelijke bibliotheekstelsel wil het rijk hier een rol in vervullen. Dat is een groot goed waar we zuinig op mogen zijn, al koopt de minister van OCW voor een relatief bescheiden bedrag een heel grote invloed op de ontwikkeling van het openbare-bibliotheekwerk door het hele land.

Zoals gezegd: als het gaat om de functies van de openbare bibliotheken zijn liberale en sociaaldemocratische partijen het met elkaar eens. Hetzelfde geldt voor de publieke waarden die de grondslag vormen voor het openbare-bibliotheekwerk: onafhankelijkheid, pluriformiteit, betrouwbaarheid en toegankelijkheid. Die eensgezindheid lijkt een mooie basis voor de bibliotheken. Des te vreemder is het dan dat de partijgenoten van de vorige en huidige bewindslieden op OCW, die op gemeentelijk niveau opereren, daar geen enkele boodschap aan lijken te hebben en slechts zouteloze financiële afwegingen maken. En daarbij regelrecht indruisen tegen hetgeen staatssecretaris Zijlstra en minister Bussemaker schreven respectievelijk schrijven over de noodzaak en uitgangspunten van een goede openbare-bibliotheekvoorziening voor alle burgers in Nederland. Het uiteenlopen van lokale en landelijke politieke programma's geeft te denken. Niet alleen over het beleid inzake de bibliotheken of de culturele sector, maar over de betrouwbaarheid van het politieke bestel in ons land.